

OSMANLI ANONİM ŞİRKETLERİNDE OY HAKKININ KULLANIMINDA SINIRLAMALAR

Celali YILMAZ

Sermaye Piyasası Kurulu
Harbiye Mah. Asker Ocađı Cad. No:15
34367 ŐiŐli / İSTANBUL
celali.yilmaz@spk.gov.tr

Kübra ŐEHİRLİ

Sermaye Piyasası Kurulu
Harbiye Mah. Asker Ocađı Cad. No:15
34367 ŐiŐli / İSTANBUL
kubra.sehirli@spk.gov.tr

Özet

Osmanlı topraklarında 1909-1917 yılları arasında, büyük kısmı 1913 tarihli Teşvik-i Sanayi Kanunu sonrasında olmak üzere, çok sayıda Osmanlı Anonim Şirketi (OAŞ) kurulmuŐtur. Bu çalıŐmanın amacı, söz konusu dönemde kurulan OAŞ'lerin içtüzüklerinde yer alan hükümlerden hareketle genel kurul toplantılarında oy hakkı kullanımındaki sınırlamalara ilişkin düzenlemelerin incelenmesidir. Çalışmada; 10 OAŞ'nin konuya ilişkin içtüzük düzenlemeleri örnek olay yöntemi ile incelenmiştir.

UlaŐılan sonuçların ilki, genel kurula (GK) katılım ve oy kullanma hakkına ilişkin sınırlamaların günümüz düzenlemeleri ile bazen paralellik göstermesi bazen farklılık arz etmesidir. GK toplantısına katılım ve oy kullanımında küçük pay sahiplerine sınırlama getirilirken, büyük ortaklara gündem oluşturma yetkileri verilse de karar alma sürecinde oy kullanımı belirli tavanlarla sınırlandırılarak, etkileri azaltılmıştır. İkincisi; vekaleten oy kullanma hususunda sınırlamalar mevcuttur. GK'a katılmak hakkına sahip olanların sadece aynı hakka sahip hissedarlardan birini vekil tayin edebilmesi, istisnaların ancak kadın, çocuk ve "deli" hissedarlara tanındığı durumlar, günümüzde geçerliği kalmamış hükümlerdendir.

Anahtar kelimeler: *Osmanlı anonim Şirketi, oy hakkı, temsil*

Alan Tanımı: İşletme (Finans Tarihi)

LIMITATIONS OF EXERCISING VOTING RIGHTS AT THE SHAREHOLDER'S MEETINGS OF OTTOMAN CORPORATIONS

Abstract

Many Ottoman Corporations had been established between 1909 and 1917. Most of them had been set up after enactment of the law on encouraging industry in 1913. The aim of this work is to study the bylaws of the corporations established during this period in terms of limitations of exercising voting rights at shareholder's meetings. The bylaws of 10 corporations were studied with the case study method.

First, limitations to the right to attend to the shareholders' meetings and right to exercise the voting rights were sometimes similar, but sometimes different than today's regulations. There had been limitations to small shareholders in attending shareholder's meeting and exercising voting rights. Big shareholders had the right to put an issue on the agenda, but they had also limitations on exercising their voting rights by means of voting ceilings. Second; there were differences in proxy voting, too. The Proxy had to be one of the shareholders. Only proxy of women, children and mentally defected partner was exempted from this rule. Today's regulations do not accept this kind of limitations in proxy voting.

Keywords: Ottoman corporation, voting right, proxy

Jel Code: Management (Finance History)

1. GİRİŞ

Osmanlı Anonim Şirketlerine (OAŞ) ilişkin günümüze ulaşan sınırlı kaynaklardan biri, Ziraat ve Ticaret Nezareti tarafından 1918 yılında basılmış olan “*Memâlik-i Osmaniye’de Osmanlı Anonim Şirketleri*”¹ (*Osmanlıca Katalog*) başlıklı katalogdur. Osmanlıca Katalog’da döneme ait OAŞ’lerin içtüzük bilgileri yer almaktadır. Kitapta toplam 130 adet² OAŞ hakkında bilgi bulunmaktadır (Ticaret ve Ziraat Nezareti,1918).

---

¹ Yazar adı yok, Ticaret ve Ziraat Nezareti, İstanbul: Hukuk Matbaası, 1334 [1918].

² Şirketler numaralandırılırken mükerrerlik olduğundan son şirketin numarası kitabın aslında 129’dur. Ancak, Katalog’daki toplam şirket sayısı 130’dur.

Ele alınan Osmanlıca Katalog'un çıktığı dönemlerde aynı konuda *Fransızca* olarak basılmış "Manuels des Societes Anonymes Fonctionnant en Turquie" adlı başka bir kitap (*Fransızca Katalog*) da bulunmakta olup, Osmanlı topraklarında faaliyet gösteren anonim şirketlerin ortaklık yapıları ve mâli durumları hakkında bilgiler içermektedir (Pech,1911). Her iki kitapta farklı şirketler hakkında benzer nitelikte bilgiler yer almaktadır.

Konu edilen şirketlerin kurulduğu dönemde, 1850³ yılında çıkarılmış bir *Ticaret Kanunnamesi* yürürlükte bulunmaktadır. Ancak içerik itibariyle yetersiz⁴ olup, "Ticaret Kanunu'nun çok sınırlı konuları düzenlediği, adeta sadece şirket türlerini tanımlayan bir kanundan ibaret olduğu" (Akyıldız,2001:22) yönünde eleştiriler almıştır. Mevcut ticaret kanunu düzenlemelerindeki eksiklikler şirketlerin iç tüzük düzenlemeleri ile telafi edilmiştir.

Cumhuriyet dönemine bakıldığında 1926 tarihli *Ticaret Kanunu*'nun Dördüncü Kısmının "Heyeti Umumiye" başlığı altında, Genel Kurula (GK) ait hükümler içerdiği (TTK,1926), daha kapsamlı bir değişikliğin 1956 *Türk Ticaret Kanunu*'nda (TTK,1956) yapıldığı, son olarak 2011 tarihli *Türk Ticaret Kanunu* ile birlikte daha köklü değişikliklerin uygulamaya konulacağı (TTK,2011) anlaşılmaktadır.

OAŞ'ler hakkında günümüze kadar yapılan çalışmalar oldukça sınırlıdır⁵. Tarih sırasıyla 1920-1930 Yılları Arasında Kurulan Türk Anonim Şirketlerinde Yabancı Payları (Ökçün,1971), 1909-1930 Yılları Arasında Anonim Şirket Olarak Kurulan Bankalar (Ökçün,1975), Türkiye'de Milli İktisat (1908-1918) (Toprak,1982), Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Şirketleşme (Kazgan,1991), Tarih Boyunca Osmanlı Borsası (Kazgan,1995), XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında İmalat Sanayi Alanında Verilen Ruhsat ve İmtiyazların Ana Çizelgesi (Ökçün,1997), Osmanlı Sanayii 1913-1915 Yılları Sanayi İstatistikî (Ökçün,1997), Beginning of a New Millenium with Nostalgia for Otoman Bonds & Securities (Aslantepe,1999), Para Pul Oldu: Osmanlı'da Kağıt Para, Maliye ve Toplum (Akyıldız,2003), Anka'nın Sonbaharı: Osmanlı'da İktisadi Modernleşme ve Uluslar arası Sermaye (Akyıldız,2005) adlı yayınlar bunlardan bazılarıdır.

---

³ 18 Ramazan 1266 [28 Temmuz 1850]

⁴ 1850 tarihli Osmanlı Ticaret Kanunnamesi, 1807 tarihli Fransız Ticaret Kanunu'nun 1 ve 2'nci kısımlarının tercümesiyle oluşturulmuştur (Akyıldız, 2001: 20-21).

⁵ OAŞ konusunda temel kaynaklar olarak A. Gündüz ÖKÇÜN, Ali AKYILDIZ Zafer TOPRAK ve Haydar KAZGAN'ın çalışmaları gösterilebilir.

Bu çalışmada, OAŞ'lerin genel kurullarına katılım ve temsil konusundaki düzenlemeler örnek OAŞ içtüzük hükümleri çerçevesinde ele alınmaktadır.

2. İNCELEME

Bu çalışmada, *Osmanlıca Katalog*'da yer alan 130 OAŞ içtüzüğünden hareketle, GK'da oy kullanımına ilişkin sınırlamaların bulunduğu (alt limit, üst limit, hisse-oy adedi ve vekâlet) 10 tanesi seçilerek örnek olay yöntemi ile incelenmiştir. Şirket bilgileri GK'da *kullanılabilecek oy miktarında sınırlamalar* ve GK'a *katılımda sınırlamalar* çerçevesinde değerlendirilmiştir.

GK'a katılım konusunda ilginç hükümler içeren OAŞ'lerden biri *Osmanlı İtibarı Millî Bankası*'dır:

“... 100 hisse sahipleri kurula katılır. Vekillerin şahsen hissedar olması gereklidir. En az 10,000 hisseye sahip hissedarlar tarafından Mart ayı sonuna kadar yönetim kuruluna yöneltilen önerilerin gündeme alınması zorunludur, bu takdirde öneri sahibi hissedarlar mecliste hazır olmaları veya vekil tayin etmeleri gerekir. Genel kurulda; 500 hisseye kadar her 100 hissenin ve ondan sonra her 250 hissenin bir oyu vardır. 50'den fazla oy toplanamaz.” (Ticaret ve Ziraat Nezareti, 1918: OAŞ68)

Yukarıdaki içtüzük hükmünde görüldüğü üzere, bu şirkette 100 paydan az paya sahip ortakların GK'da temsil imkânı bulunmamaktadır. 500 hisseye kadar her 100 hisseye bir oy, 500'den sonra her 250 hisseye bir oy verilmesi suretiyle pay adedi arttıkça GK'da temsil gücünün zayıfladığı anlaşılmaktadır.

Dikkat çeken ilk husus, büyük ortakların tek başına GK'da hâkimiyetinin önüne geçilmiş olmasıdır. Sahip olunabilecek en fazla oyun 50 ile sınırlandırılmasıyla, bir kişinin pay sahipliği miktarına bakılmaksızın GK'da temsil edebileceği en fazla hisse miktarının $500+(250*45)=11.750$ adet hisse (50 oy karşılığı) ile sınırlandırıldığı, bu şirketin toplam 400.000 adet hissesi olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu durumun sermayenin sadece % 2,9'u olduğu görülmektedir. Böylelikle büyük ortakların karar mekanizmasında etkileri sınırlanmıştır. Örneğin, 15.000'den az hisseye sahip olan bir ortak, bir konunun görüşülmesi için olağanüstü olarak GK'ı toplantıya davet edebilir. Ancak, kararın kendi istediği yönde çıkması hususunda etkili olamayabilir. Bahse konu şirketin bir banka olduğu hususu da gözönünde bulundurulduğunda, günümüz şartlarında şirkette kurumsal anlayışın etkili olduğu ve küçük pay sahipliğini teşvik eder nitelikte olduğu sonucuna ulaşılabilmektedir.

İkinci önemli husus ise, sermayenin artırılması halinde, çıkarılacak yeni hisse senetlerinin ihraç edildiği [nominal] fiyattan satın almak için eski 400,000 hisse sahiplerinin önceliğinin olması⁶ ve GK'da temsil için seçilen vekillerin şahsen hissedar olması gerekliliğidir.

Diğer taraftan, *Ticaret Osmanlı Anonim Şirket-i Umumiyesi*'nin sermayesi beşer liralık 4,000 hisseye bölünmüş 20,000 liradır. GK sermayeyi % 50 artırabilir. *Sermayenin üçte birine sahip olan bir veya daha fazla hissedarın 25'den fazla oyu olamaz.* Tedavüldeki sermayenin, yani *tahsil edilmiş* hisse bedellerinin dörtte birini temsil eden, GK toplantı yeter sayısını oluşturur. İkinci davet üzerine toplanan GK için belirli bir nisap yoktur (Ticaret ve Ziraat Nezareti,1918:OAŞ68). Buna göre, GK toplantısında kullanılacak oy sayısına ilişkin sınırlama belirli bir gruba yönelik yapılmış olmaktadır. Şöyle ki, bir ortağın şirket sermayesindeki payı %33'ün altında ise, herhangi bir sınırlamaya tabi olmaksızın hisselerinin tamamına ait oy haklarını kullanabilir. Ortağın şirket sermayesindeki payı %33'den fazlaysa, GK'da en fazla 25 oy kullanabilecektir. Böylelikle sermayenin en az üçte birine sahip hissedarların toplantıdan 20 gün önce gerçekleşecek önerileri gündeme konulabilmekle birlikte, karar alınma aşamasında etkileri 25 oy ile sınırlandırılmış, küçük ortakların da söz sahibi olmasına imkân tanınmıştır.

Vesait-i Nakliye Osmanlı Anonim Şirketi'nin sermayesi, beşer liralık 10,000 hisseye bölünmüş, 50,000 liradır. *20 hisse sahipleri genel kurula iştirak hakkına sahiptir. Bir hissedar 20 hisse için bir oy itibarıyla, 100 oya kadar toplayabilir* (Ticaret ve Ziraat Nezareti,1918:OAŞ103). Yukarıdaki içtüzük hükmü nedeniyle, 1-19 hisse sahibi olan küçük ortaklar GK'a katılma hakkı elde edememektedir. Ayrıca, oy hakkında üst sınır %20 temsil oranıyla sınırlanmış olsa da, diğer şirketlere kıyasla büyük ortakların söz sahipliği mümkün görülmektedir.

Osmanlı Milli Umum Sigorta Şirketi'nin içtüzüğüne göre; Sermayesi, her biri 8 lira 80 kuruş kıymetinde, 50,000 hisseye bölünmüş, 440,000 liradır. Yeni hisse senetleri çıkarılması suretiyle genel kurul sermayeyi bir kat artırabilir. Yeni hisse senetleri, sahip oldukları hisseler oranında öncelikle eski senet sahiplerine verilecektir. *30 hisse sahiplerinin genel kurula iştirak hakkı bulunmaktadır. Bir hissedarın 40'dan fazla oy kullanması mümkün değildir. Vekâlete oy vereceklerin de genel kurul üyesi olması, yani kendisinin de en az 30 hisse senedine sahip*

---

⁶ O dönemde rüçhan hakkı günümüz uygulamalarında olduğu kadar güçlü bir hak değildir. Ancak içtüzükte açık hüküm konularak tanınmaktadır.

bulunması lâzımdır (Ticaret ve Ziraat Nezareti,1918:OAŞ127). Diğer bir ifadeyle, 30 hissedenden az sahipliği olanlar GK'ya katılamaz. Böylelikle 1-29 hissesi olan küçük ortakların söz hakkı yoktur. Ancak bir hissedarın da 40'dan fazla oy kullanma hakkı da bulunmadığından kararların büyük pay sahipleri tarafından alınmasının da önüne geçilmiş olmaktadır. Vekalaten oy kullanacakların genel kurula katılma hakkının olması ve en az 30 hisse senedine sahip olması şartı, şirket ortakları dışındaki kişilerin şirkette herhangi bir söz sahibi olmasının ve kararlara müdahale fırsatının olmasının istenmediği sonucunu doğurmaktadır.

Emvâl-i Gayr-i Menkule ve İkrizat Bankası Osmanlı Anonim Şirketi içtüzüğüne göre “GK'a en az 20 hisse senedine sahip olanlar katılır. Bundan az hisseye sahip olanlar birleşip bu sınırı geçtikten sonra, zaten kurula katılmış olan birini vekil seçebilirler. Oy sınırı yoktur. Her üye kaç defa 20 hisseye sahip ise, o kadar oya sahiptir” (Ticaret ve Ziraat Nezareti,1918:OAŞ19). Diğer bir ifadeyle, 20'den az hisse sahiplerinin vekil tayin etme hakkı bulunmakla birlikte, vekilin zaten GK'a katılmış olan biri olması ve oy sınırı olmaması hükümleri birlikte değerlendirildiğinde, sadece büyük ortakların şirkette söz sahibi olduğu ve olmasının istendiği anlaşılmaktadır. Sermayesi beş liralık 12,000 hisseye bölünmüş 60,000 liradır (Ticaret ve Ziraat Nezareti,1918:OAŞ19).

Milli Aydın Bankası içtüzüğünde ise farklı bir durum bulunmakta olup, 5 hissedenden az paya sahip hissedarlara birleşerek vekil tayin etme hakkı tanınmış, küçük pay sahiplerinin haklarının korunması yolu açılmıştır. Şöyle ki; “GK beş hisseye sahip hissedarların katılımıyla oluşur. Bu miktardan az hisseye sahip olanlar birleşerek içlerinden birini vekil olarak gönderebilirler. Bir hissedarın yirmiden fazla oyu olamaz. Ziraat Bankası'nın 150 oyu vardır. GK, Ziraat Bankası'na ait hisse senetleri hariç olmak üzere, kalan hisse senetlerinin en az dörtte birine sahip hissedarlar ile Ziraat Bankası'nın tayin edeceği bir veya daha fazla vekilin bulunması ile toplanır.” Ayrıca, hisse senedi sahibi olmayanların GK'da vekaleti kabul edilmemektedir. Bu kısıtlamaya ek olarak *yönetim kurulu üyelerinin de vekâleti uygun değildir*. Sadece kadınlar, küçük veya vesayet altında olanlar için dışarıdan birini vekil atama hakkı tanınmıştır⁷ (Ticaret ve Ziraat Nezareti,1918:OAŞ100).

---

⁷ Yönetim kurulu üyelerinin GK'da vekaleten oy kullanamamaları ve dışarıdan vekil tayin edebilme yetkisinin sadece kadınlar, çocuklar ve kısıtlılara tanınması, GK'a katılımı sınırlamaktadır. Şöyle ki, medeni haklarını haiz, yetişkin bir erkek ortak, eğer bu şirketin GK'na katılmayacaksa, mutlaka bu şirketin başka bir ortağını vekil tayin etmesi gerekir. Ancak vekilin, yönetim kurulu üyesi de olmaması gerekir.

Osmanlı İttihad Saraçlık Anonim Şirketi iç tüzüğü de benzer hükümler içermektedir. “20 hisseye sahip olanlar GK’*a katılmak hakkına sahiptir. Bir hissedarın beşten fazla oyu olamaz. 20 adedin yarısından fazla hisseler için bir oy verilir.*” (Ticaret ve Ziraat Nezareti,1918:OAŞ67). Buna göre, 20 hisse sahibi olanların 1 oyu, 30 ve 40 hisse sahibi olanların 2 oyu, 50 ve 60 hisse sahibi olanların 3 oyu, 70 ve 80 hisse sahibi olanların 4 oyu, 90 ve üzeri hisse sahibi olanların 5 oyu olabilmektedir. Örneğin, 40-50 arasında hisse sahibi olanların hak kaybı olduğu, büyük ortakların ise gerçek anlamda temsil hakkının kısıtlandığı anlaşılmaktadır. Şöyle ki; Şirketin sermayesinin her biri 130 kuruş kıymetinde 10,000 hisseye bölünmüş, 13,000 lira olmasından hareketle, 90 hisse ve üzeri hisseye sahip olanların GK’da temsil oranı %0,9 olabilmektedir.

“Çocuk, deli ve benzerlerinin vasi ve velileri [ile] bütün kurumların resmi vekilleri müvekkilleri adına kurula katılırlar. Yalnız bu vekiller başkan ve üye sıfatıyla yönetim kuruluna dâhil olamazlar” (Ticaret ve Ziraat Nezareti,1918:OAŞ67). Vekillerin yönetim kuruluna dâhil olmaması hükmü nedeniyle tüzel kişi ortaklarının yönetime girme hakkı ortadan kaldırılmıştır.

Bir ortağın GK kararlarına etkisini azaltmak için OAŞ içtüzüklerinde yer alan farklı düzenlemelerden biri de *Ekonomik Kooperatif Osmanlı Anonim Şirketi* içtüzüğünde bulunmaktadır. *Vekâleten GK’da bulunacak olanların hissedar olması ve oy hakkına sahip olması gerekir*⁸. *On hisseye kadar bir oy ve otuzdan fazla oyu olmamak şartıyla ondan yüze kadar her bir beş hisse için bir ve yüzden fazlası için her bir on hissede bir ek oy vardır.*⁹ Görüşmelerde sermayenin onda birine eşit hisse sahibi en az beş hissedarın teklifi üzerine gizli oy ile karar alınır. Sermaye artırımı hakkında görüşme yapılması için Şirket sermayesinin en az üçte ikisinin GK’da temsil edilmesi şarttır. Sermayesi tamamen ödenmiş, her biri beş buçuk liralık *nama* yazılı 1,600 hisseye bölünmüş, 8,800 liradır (Ticaret ve Ziraat Nezareti,1918:OAŞ16). Durum Tablo:1’de özetlenmektedir:

---

⁸ Bu hüküm, vekâlet imkânını büyük ölçüde sınırlayan bir düzenlemedir. Vekilin de mutlaka ortak, hatta *oy hakkına sahip ortak* olması şartı oldukça sınırlayıcıdır. Sebebi, şirketin faaliyetlerinden alakasız kişilerin haberdar olmasını engellemeye yönelik bir tedbir olabilir.

⁹ Bu da günümüzde pek başvurulmayan, temsilde eşitliği sağlamaya yönelik bir sınırlama yöntemi olarak görülmektedir.

Tablo: 1 “Ekonomik Kooperatif Osmanlı Anonim Şirketi” Ortaklarının Oy Hakları

Sahip olduğu pay sayısı	Kullanabileceği oy sayısı	Hisse sayısı: 1	Hisse sayısı: 160	Hisse sayısı: 210	Hisse sayısı: 800
1-10 arası	1 oy	1	1	1	1
11-100	Her 5 hisse için 1 oy		18	18	18
101’den fazla	Her 10 hisse için 1 oy		6	11	70 (11)
En fazla:	30 oy	1	25	30	30

Görüldüğü üzere, böyle bir yapıda GK kararı alınırken toplam oy sayısının ne kadar olacağını *önceden* hesaplanması dahi mümkün bulunmamaktadır. Zira oylamaya katılan ortağın sahip olduğu pay sayısına göre, GK’da kullanılacak *toplam oy sayısı* (ya da o ortağın sahip olduğu *hisselerin oy değeri*) değişebilecektir. Aynı şekilde, şirket hisselerinin her el değiştirmesinde GK’da kullanılacak toplam oy sayısı da değişebilecektir.

Örneğin, şirketin kuruluş tarihi itibarıyla mevcut olan toplam 1,600 adet hissesinin %10’una (160 hisseye) sahip olan bir kişi 25 oy sahibi olacak, şirketin yarısına (800 hisseye) sahip olan bir ortak ise GK’da sadece 30 oy kullanabilecektir. Buna karşılık bir tek hisseye sahip olan ortağın da bir oyu olabilecektir. Böyle bir yapıda en avantajlı durumda olanlar, 10’dan daha az hissesi olanlara nazaran tek hisseye sahip olan ortaklar ile 100’den fazla hisseye sahip olan ortaklara nazaran 11-100 arası hisseye sahip olan ortaklardır. Sahip oldukları hisse sayısı 210’dan fazla olan bir ortak ise GK’da oransal olarak temsil kaybına uğramaktadır.

Diğer taraftan aynı şirketin sermaye artırımına ilişkin maddesinde; “*Sermaye artırımını hakkında görüşme yapılması için Şirket sermayesinin en az üçte ikisinin kurulda temsil edilmesi şarttır*” (Ticaret ve Ziraat Nezareti,1918:OAŞ16) hükmü yer almaktadır. Bu hükümden, *oy hakkı* ile *genel kurulda şirket sermayesini temsil* kavramlarının birbirinden farklılaştırıldığı anlaşılmaktadır. Payların büyük ortakta yoğunlaştığı bir durumda, *oy hakkından* hareket edildiği takdirde sermaye artırımı için gerekli olan 2/3 karar nisabının GK’da sağlanması imkânsız olabilecektir. Zira, içtüzüğe göre *bir kişinin sahip olabileceği oy sayısı en fazla 30* ile sınırlandırılmıştır ki, bu da sermayenin sadece %13.125’ine (210 hisse) tekabül etmektedir. Böyle bir durumda sözkonusu şirketin paylarının %46.458’den fazlasının aynı kişinin elinde bulunması durumunda, bu içtüzük hükümleri çerçevesinde sermaye artırım kararının alınması mümkün olamayacaktır.¹⁰

¹⁰ Sözkonusu %46.455 oranı, 2/3 (%66.667) nitelikli nisabıyla karar alma durumunda dışarıda kalan kısım (%33.333) ile GK’da bir kişinin temsil edebileceği 30 oyun tekabül ettiği en yüksek

Dersaadet Menba Suları Şirket-i Osmaniyyesi(Dersaadet)'nin içtüzüğü de bu açıdan ilginç bir örnek teşkil etmektedir. Sermayesi her biri 1 lira değerinde 5.000 hisseden ibaret 5.000 lira olan Şirketin içtüzüğüne göre, *GK'da her 5 hissenin 1 oy hakkı vardır ve aynı kişi tarafından kullanılabilir oy sayısı en fazla 20 adettir.* Bu durumda kuruluş sermayesine göre ortakların toplam 1.000 oy hakkı vardır (Ticaret ve Ziraat Nezareti,1918:OAŞ11). Bir kişi 20 oydan fazlasını temsil edemezse, bir ortağın temsil edebileceği hisse miktarı en fazla 100 adet veya sermayenin %2'si kadar olabilmekte, sermayenin tamamının temsili için (hisselerin eşit dağılmış olması şartıyla) en az 50 kişinin GK'a katılması gerekmektedir.

Diğer taraftan, *Dersaadet* hisselerinin %90'ı bir kişinin elinde ise, bu kişi GK'da en fazla 20 oy (100 lira, %2) ile temsil edilebilecek, diğer tüm ortaklar tam kadro katılsa bile toplam hazirun mevcudu en fazla %12 olabilecektir. Bu çerçevede sözkonusu şirketin içtüzüğünde GK'un *birinci* toplantısı için toplantı nisabı %25 gibi günümüz düzenlemelerine nazaran oldukça düşük bir oran olarak belirlenmiş ve ikinci toplantı için ise herhangi bir nisap aranmamıştır. Yüzde %25 oranına rağmen hisse dağılımı yukarıda verilen örnekte olduğu gibi bir kaç büyük ortakta yoğunlaşmış ise, GK toplantılarının oy kullanım kurallarına ilişkin ana sözleşme hükümlerindeki sınırlamalar nedeniyle ilk davette yapılması yine de mümkün olmayacaktır.

Bir diğer dikkat çekici husus sermaye artırımları ile ilgilidir. İçtüzük hükümleri arasında sermaye artırımını sonrasında GK'da temsili hisse sayısı ile sınırlandıran hükümlerin ne olacağına ilişkin düzenleme bulunmamaktadır. Sermaye artırımlarında hisse miktarlarının nominal olarak aynı kalması halinde fiilen GK'da özellikle ağırlaştırılmış nisaplı kararların alınmasının imkânsız hale gelmesi mümkündür. Örneğin, yukarıda bahsedilen durumda tek kişi tarafından sermayenin en fazla %2'sinin genel kurulda temsili mümkün iken, %100 oranında bir sermaye artırımını sonrasında söz konusu temsil miktarları değiştirilmezse, bir kişinin temsil edebileceği sermaye *oranı* %1'e düşecektir. Böylelikle sermaye artırımını öncesinde her biri %2 payı olan 50 ortağı olan bir şirkette sermayenin iki katına çıkarılarak tamamının yeni bir ortağa tahsis edilmesi sonrasında ortakların her biri nominal sınırlamalar nedeniyle genel kurulda sermayenin %1'ini temsil

---

oranın (%13.125) toplanması suretiyle hesaplanmıştır. Zira 1/3'ün temsil edilmemesi durumunda nitelikli karar nisabının tutturulması matematiksel olarak mümkün olamayacaktır.

edebilir hale düşecek, sermayenin yarısı GK'da temsil edilemez hale gelecek, %50'den daha yüksek nisap gerektiren hiçbir karar alınamayacaktır¹¹.

Diğer bir örnek olan *Sadrlar Ticaret Anonim Şirketi*'nin sermayesi, her biri bir liralık 30,000 hisseden oluşan, 30,000 liradır. Sermayeyi bir katı artırmaya GK yetkilidir. *GK'a katılmak için 10 hisse sahibi olmak gerekir. Asaleten veya vekâleten her on hisse için bir oy verilir. Hisse sayısı ne olursa olsun, 10 oydan fazla toplanamaz* (Ticaret ve Ziraat Nezareti,1918:OAŞ63). Böylelikle, 1-9 hisse sahipleri GK toplantısında oy kullanamazken, bir kişinin 100 oydan fazla oyla temsil edilmesi de mümkün değildir. Bir kişinin temsil edebileceği hisse payı %0,33 olmaktadır ki, bu şirkette GK toplanabilmesi için küçük miktarlarda pay sahibi olan çok sayıda hissedar, günümüz ifadesiyle halka açık anonim ortaklık yapısı gerekmekte, aksi halde GK toplantısının yapılması veya toplantıda karar alınması mümkün olamamaktadır.

Ancak Birinci Dünya Savaşı'nın yarattığı ekonomik şartlar ve Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşü nedeniyle konu edilen şirketlerin ömürleri yeterince uzun ve ticari faaliyetleri yaygın olamadığından, OAŞ içtüzüklerinde yer alan hükümlerin gerçek hayatta yaratabileceği sorunlar tecrübe edilememiştir.

3. SONUÇ

Memâlik-i Osmaniye'de Osmanlı Anonim Şirketleri adlı kitapta yer alan 130 OAŞ'den 10 tanesinin içtüzüğü pay sahiplerinin GK'a katılımı ve oy kullanımına ilişkin düzenlemeleri özelinde incelendiğinde, GK'a katılım ve oy hakkına ilişkin sınırlamaların, günümüz uygulamaları ile yer yer paralellik gösterdiği yer yer farklılık arzettiği görülmektedir.

Öncelikle; GK'a katılımında en küçük pay sahiplerine genelde sınırlama getirilirken, büyük ortaklara gündem oluşturma yetkileri verilmiş ancak karar alma sürecinde, oy kullanımı belirli tavanlarla sınırlandırılarak, etkileri azaltılmıştır. Diğer bir ifadeyle büyük ortakların kararların istedikleri yönde alınmasında etkileri zayıflatılmıştır.

---

¹¹ Sermaye artırımında ortaklara rüçhan haklarının kullanılması bu sonucu değiştirmeyecektir. Rüçhan hakkını kullanan ortaklar şirkette pay oranlarını korusalar da, içtüzükteki nominal sınırlamalar nedeniyle artan payların tamamını genel kurulda temsil edemeyeceklerdir.

İkinci olarak; OAŞ'lerde vekaleten oy kullanma hususunda sınırlamalar mevcuttur. GK'a katılmak hakkına sahip olanların aynı hakka sahip hissedarlardan birini vekil tayin edebilmesi, istisnaların ancak kadın, çocuk, iç tüzük hükmünde yer aldığı üzere "deli" hissedarlara tanındığı durumlar, kendi şartları içinde değerlendirilebilecek, günümüzde geçerliği kalmamış hükümlerdir.

Sonuç olarak; OAŞ'lerde oy hakkı kullanımı hususunda dönemin ticaret hukuku düzenlemelerinde belirlenmiş kesin hükümler bulunmadığından her anonim şirket kuruluş amacı doğrultusunda hareket etmiş, bu durum zaman zaman küçük pay sahipliğini teşvik edici bir niteliğe bürünmüş, zaman zaman da küçük pay sahipliğinin aleyhine neticelenirken, GK toplantısının yapılmasına ya da bazı kararların alınmasına imkân vermeyecek durumlar yaratmıştır.

Kaynakça

Akyıldız, Ali (2001), *Osmanlı Dönemi Tahvil ve Hisse Senetleri*, Türkiye Ekonomi Bankası Yayını, İstanbul.

Akyıldız, Ali (2003), *Para Pul Oldu: Osmanlı'da Kağıt Para, Maliye ve Toplum*, İletişim Yayınları, İstanbul.

Akyıldız, Ali (2005), *Anka'nın Sonbaharı: Osmanlı'da İktisadi Modernleşme ve Uluslar arası Sermaye*, İletişim Yayınları, İstanbul.

Aslantepe, Cengiz (1999), *Begining of a New Millenium with Nostalgia for Otoman Bonds & Securities*, Alfa Securities Publication, İstanbul.

Kazgan, Haydar (1991), *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Şirketleşme*, Töbank A.Ş. Yayını, İstanbul.

Kazgan, Haydar (1995), *Tarih Boyunca Osmanlı Borsası*, İMKB Yayını, İstanbul.

Ökçün, A. Gündüz (1971), *1920-1930 Yılları Arasında Kurulan Türk Anonim Şirketlerinde Yabancı Payları*, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara.

Ökçün, Gündüz (1975), "1909-1930 Yılları Arasında Anonim Şirket Olarak Kurulan Bankalar",

Türkiye İktisat Tarihi Semineri Metinler/Tartışmalar (8-10 Haziran 1973, Ankara), Ed. Osman AKYAR, Hacettepe Üniversitesi Yayını, Ankara, s.409-475.

Ökçün, A. Gündüz (1997), “XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında İmalat Sanayi Alanında Verilen Ruhsat ve İmtiyazların Ana Çizelgesi”, *İktisat Tarihi Yazuları*, Sermaye Piyasası Kurulu Yayınları, Ankara, s. 59-84.

Ökçün, A. Gündüz (1997), (yayına haz.), *Osmanlı Sanayii 1913-1915 Yılları Sanayi İstatistiki*, DİE Yayınları, Ankara.

Pech, E. (1911), *Manuel des Sociétés Anonymes Fonctionnant en Turquie*, 5. ed., Constantinople.

Ticaret ve Ziraat Nezareti (1918), *Memâlik-i Osmaniye 'de Osmanlı Anonim Şirketleri*, Hukuk Matbaası, İstanbul.

Toprak, Zafer (1982), *Türkiye 'de Milli İktisat (1908-1918)*, Yurt Yayınları, Ankara.

Ticaret Kanunu, Ankara-İstanbul: Akay Kitabevi, 1926.

Türk Ticaret Kanunu, 1956.

<http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/997.html>, [İndirme Tarihi: 15.03.2007]

Türk Ticaret Kanunu, 2011.

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/02/20110214.htm>, [İndirme Tarihi: 15.03.2007]

Ek:1

Tablo: “İnceleme Konusu Olan Osmanlı Anonim Şirketleri”

Şirket	Hisse bedeli	başlangıç sermayesi (Osmanlı lirası)	toplam hisse adedi	GK'a katılım (en az hisse)	1 oy karşılığı (hisse)	Kullanılabilece k en fazla oy
Dersaadet Menba Suları Şirket-i Osmaniyesi	5 lira	5.000,00	1.000,00	5	5	20
Ekonomik Kooperatif Osmanlı Anonim Şirketi*	5,5 lira	8.800,00	1.600,00			
Emvâl-i Gayr-i Menkule ve İkrizat Bankası Osmanlı Anonim Şirketi	5 lira	60.000,00	1.200,00	20		
Milli Aydın Bankası	5 lira	50.000,00	10.000,00			
Osmanlı İtibar-ı Millî Bankası **	10 lira	4.000.000,00	400.000,00	100		
Osmanlı İttihad Saraçlık Anonimi Şirketi	130 kuruş	13.000,00	10.000,00	20		5
Osmanlı Milli Umum Sigorta Şirketi	8 lira 80 kuruş	440.000,00	50.000,00	30		40
Sadrlar Ticaret Anonim Şirketi	1 lira	30.000,00	30.000,00	10	10	10
Ticaret Osmanlı Anonim Şirket-i Umumiyesi***	5 lira	20.000,00	4.000,00			
Vesait-i Nakliye Osmanlı Anonim Şirketi	5 lira	50.000,00	10.000,00	20	20	100

*

Sahip olduğu pay sayısı	Kullanabileceği oy sayısı	Hisse sayısı: 1	Hisse sayısı:160	Hisse sayısı:210	Hisse sayısı:800
1-10 arası	1 oy	1	1	1	1
11-100	Her 5 hisse için 1 oy		18	18	18
101'den fazla	Her 10 hisse için 1 oy		6	11	70 (11)
En fazla:	30 oy.	1	25	30	30

**500 hisseye kadar her 100 hissenin 1 oyu, ondan sonra her 250 hissenin bir oyu vardır.

***sermayenin 1/3üne sahip ise 25